

अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था

<https://mr.wikipedia.org/s/5mmo>

अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था (*All India Institutes of Medical Sciences*, संक्षिप्त **AIIMS**) हा भारत सरकारच्या आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय अंतर्गत असलेल्या स्वायत्त सार्वजनिक वैद्यकीय विद्यापीठांचा समूह आहे. या संस्थांना संसदेच्या कायद्याद्वारे राष्ट्रीय महत्त्वाच्या संस्था (*Institutes of National Importance*) म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. एम्स दिल्ली ही यातील अग्रदूत संस्था असून ती १९५६ मध्ये स्थापन झाली. आजमितीला भारतात अनेक एम्स शाखा कार्यरत आहेत, तर आणखी काहींचे बांधकाम प्रगतीपथावर आहे.

इतिहास

१९५२ मध्ये एम्सच्या स्थापनेचा प्रस्ताव संसदेत मांडण्यात आला आणि १९५६ मध्ये अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था कायदा, १९५६ अंतर्गत त्याला मंजूरी मिळाली.^[१] पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांनी सुरुवातीला ही संस्था कलकत्ता येथे स्थापन करण्याचा प्रस्ताव मांडला होता, परंतु पश्चिम बंगालचे तत्कालीन मुख्यमंत्री विधानचंद्र रॉय यांनी नकार दिल्याने ती नवी दिल्ली येथे स्थापन झाली. भारताच्या पहिल्या आरोग्य मंत्री अमृत कौर यांनी न्यू झीलंड सरकार तसेच रॉकफेलर फाउंडेशन, फोर्ड फाउंडेशन, ऑस्ट्रेलिया, पश्चिम जर्मनी आणि डच सरकार यांच्याकडून निधी मिळवण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावली. २००३ मध्ये अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या कार्यकाळात प्रधानमंत्री स्वास्थ्य सुरक्षा योजना (PMSSY) जाहीर झाली, ज्याचा उद्देश परवडणाऱ्या आणि विश्वसनीय आरोग्य सेवांचा प्रसार करणे होता.^[२] याअंतर्गत सहा नवीन एम्स संस्थांची घोषणा झाली, ज्या २०१२ मध्ये कार्यान्वित झाल्या. २०१२ मध्ये अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था (सुधारणा) विधेयक मंजूर झाले, ज्याने या संस्थांना अधिक स्वायत्तता आणि राष्ट्रीय महत्त्वाचा दर्जा प्रदान केला.^[३]

कार्ये

एम्स संस्थांचे मुख्य कार्य खालीलप्रमाणे आहे:[४] वैद्यकीय आणि संबंधित विज्ञानांमध्ये पदवीपूर्व व पदव्युत्तर शिक्षण.

- परिचर्या (नर्सिंग) आणि दंत शिक्षण.
- वैद्यकीय शिक्षणातील नवकल्पना आणि संशोधन.
- देशासाठी वैद्यकीय शिक्षकांची निर्मिती.
- प्रतिबंधात्मक, प्रोत्साहनात्मक आणि उपचारात्मक आरोग्य सेवा.
- समुदाय आधारित शिक्षण आणि संशोधन.

संस्थांचा विस्तार

जानेवारी २०२० पर्यंत १५ एम्स संस्था कार्यरत असून, २०२५ पर्यंत आणखी ८ संस्था कार्यान्वित होण्याची अपेक्षा आहे. खालील तक्त्यात कार्यरत आणि प्रस्तावित संस्थांची माहिती देण्यात आली आहे:

अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था आणि ठिकाणे

	नाव	घोषणा	स्थापना	शहर/ नगर	राज्य/ केंद्रशासित प्रदेश	टप्पा	स्थिती
१	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था नवी दिल्ली</u>	१९५२	१९५६	<u>नवी दिल्ली</u>	<u>दिल्ली</u>		कार्यरत
२	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था भोपाळ</u>	२००३[५]	२०१२	<u>भोपाळ</u>	<u>मध्य प्रदेश</u>	पहिला	कार्यरत
३	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था भुवनेश्वर</u>	२००३	२०१२	<u>भुवनेश्वर</u>	<u>ओडिशा</u>	पहिला	कार्यरत
४	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था जोधपूर</u>	२००३[६]	२०१२	<u>जोधपूर</u>	<u>राजस्थान</u>	पहिला	कार्यरत
५	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था पाटणा</u>	२००३	२०१२	<u>पाटणा</u>	<u>बिहार</u>	पहिला	कार्यरत
६	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था रायपूर</u>	२००३[७]	२०१२	<u>रायपूर</u>	<u>छत्तीसगड</u>	पहिला	कार्यरत
७	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था ऋषिकेश</u>	२००३[८]	२०१२	<u>ऋषिकेश</u>	<u>उत्तराखंड</u>	पहिला	कार्यरत

	नाव	घोषणा	स्थापना	शहर/ नगर	राज्य/ केंद्रशासित प्रदेश	टप्पा	स्थिती
८	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था रायबरेली	२००६	२०१३	रायबरेली	उत्तर प्रदेश	दुसरा	कार्यरत
९	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था मंगळगिरि	२०१५[६]	२०२०	मंगळगिरि	आंध्र प्रदेश	चौथा	काही प्रमाणात कार्यरत[१०]
१०	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था नागपूर	२०१४	२०१८	नागपूर	महाराष्ट्र	चौथा	काही प्रमाणात कार्यरत[११]
११	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था गोरखपूर	२०१५	२०१६	गोरखपूर	उत्तर प्रदेश	चौथा	कार्यरत
१२	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था कल्याणी	२०१४	२०१६	कल्याणी	पश्चिम बंगाल	चौथा	काही प्रमाणात कार्यरत[१२]
१३	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था बठिंडा	२०१४	२०१६	बठिंडा	पंजाब	पाचवा	काही प्रमाणात कार्यरत[१३]
१४	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था गवाहाटी	२०१५	२०२०	चांगसारी	आसाम	पाचवा	वर्ग सुरू झाले
१५	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था	२०१५	२०२०	विजय पूर	जम्मू आणि काश्मीर	पाचवा	वर्ग सुरू झाले

	नाव	घोषणा	स्थापना	शहर/ नगर	राज्य/ केंद्रशासित प्रदेश	टप्पा	स्थिती
	<u>विजय पूर</u>						
१६	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था बिलासपूर</u>	२०१५	२०२०	<u>बिलासपूर</u>	<u>हिमाचल प्रदेश</u>	पाचवा	वर्ग सुरू झाल
१७	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था मदुराई</u>	२०१५	२०२१	<u>मदुराई</u>	<u>तमिळनाडू</u>	पाचवा	वर्ग सुरू झाले
१८	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था दरभंगा</u>	२०२०		<u>दरभंगा</u>	<u>बिहार</u>	पाचवा	बांधकाम चालू आहे
१९	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था अवंतीपोरा</u>	२०१५		<u>अवंतीपोरा</u>	<u>जम्मू आणि काश्मीर</u>	पाचवा	बांधकाम चालू आहे
२०	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था देवघर</u>	२०१७	२०१६	<u>देवघर</u>	<u>झारखंड</u>	सहावा	कार्यरत
२१	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था राजकोट</u>	२०१७	२०२०	<u>राजकोट</u>	<u>गुजरात</u>	सहावा	वर्ग सुरू झाले
२२	<u>अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था बीबीनगर</u>	२०१७	२०१६	<u>बिबीनगर</u>	<u>तेलंगणा</u>	सातवा	काही प्रमाणात कार्यरत

	नाव	घोषणा	स्थापना	शहर/ नगर	राज्य/ केंद्रशासित प्रदेश	टप्पा	स्थिती
२३	अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था मानेठी	२०१६		मानेठी	हरियाणा	आठवा	बांधकाम चालू आहे

प्रवेश प्रक्रिया

२०२० पासून सर्व पदवीपूर्व प्रवेश राष्ट्रीय पात्रता व प्रवेश परीक्षा (NEET-UG) द्वारे होतात, ज्याचे आयोजन नॅशनल टेस्टिंग एजन्सी (NTA) करते. पदव्युत्तर प्रवेशासाठी एम्स पीजी परीक्षा दर सहा महिन्यांनी घेतली जाते.

हे सुद्धा पहा

- भारतीय वैद्यकीय संशोधन परिषद
- आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय
- अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था, नागपूर

बाह्य दुवे

- अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्था, दिल्ली चे अधिकृत संकेतस्थळ (<https://www.aiims.edu/>)

संदर्भ

1. "AIIMS Act and Rules" (<https://web.archive.org/web/20180328181958/http://www.aiims.edu/aiims/ritact/AIIMS-ACT-RULES.pdf>) (PDF). aiims.edu. 2018-03-28

- रोजी मूळ पान (<http://www.aiims.edu/aiims/ritact/AIIMS-ACT-RULES.pdf>) (PDF) पासून संग्रहित. 2022-03-02 रोजी पाहिले.
2. "Pradhan Mantri Swasthya Suraksha Yojana" (<http://pmssy-mohfw.nic.in/index4.php?lang=1&level=0&linkid=81&lid=108>). pmssy-mohfw.nic.in. 2022-03-02 रोजी पाहिले.
 3. "Parliament nod to AIIMS Bill amid uproar" (https://www.business-standard.com/article/pti-stories/par-nod-to-aiims-bill-amid-uproar-112090400431_1.html). Business Standard. 2012-09-04.
 4. "About Us" (<https://www.aiims.edu/en/about-us.html>). AIIMS New Delhi. 2022-03-02 रोजी पाहिले.
 5. Kumar, Dhirendra (2019-11-29). "All 22 new AIIMS to be functional by 2025: Govt" (<http://www.millenniumpost.in/nation/all-22-new-aiims-to-be-functional-by-2025-govt-388302>). Millennium Post. 2025-03-31 रोजी पाहिले.
 6. "Prime Minister Shri Atal Bihari Vajpayee's Independence Day Address" (<https://archivepmo.nic.in/abv/speech-details.php?nodeid=9239>). archivepmo.nic.in. 2021-04-26 रोजी पाहिले.
 7. "Six new AIIMS-type project cleared" (<https://timesofindia.indiatimes.com/india/six-new-aiims-type-project-cleared/articleshow/412865.cms>). The Times of India (इंग्रजी भाषेत). 2007-01-09. 2021-04-26 रोजी पाहिले.
 8. "AIIMS are fully functional?" (https://medicaldialogues.in/pdf_upload/au3148-150711.pdf) (PDF). Ministry of Health and Family Welfare. 2025-03-31 रोजी पाहिले.
 9. "Status Check on 12 New AIIMS Announced Under PM Modi's Government" (<https://indianexpress.com/article/india/status-check-on-12-new-aiims-announced-under-pm-modis-government-4872523/>). Indian Express (इंग्रजी भाषेत). 2025-03-31 रोजी पाहिले.

10. Konar, Debashis; Poddar, Ashis (2019-01-23). *"First MBBS batch at Kalyani AIIMS to start classes this year"* (<https://timesofindia.indiatimes.com/city/kolkata/first-mbbs-batch-at-kalyani-aiims-to-start-classes-this-year/articleshow/67651721.cms>). *The Times of India*. Kolkata / Kalyani. 2021-05-02 रोजी पाहिले.
11. *"AIIMS 1st batch of 50 from July"* (<https://web.archive.org/web/20190817071605/https://www.tribuneindia.com/news/punjab/aiims-1st-batch-of-50-from-july/749776.html>). *The Tribune*. 2019-03-29. 2019-08-17 रोजी मूळ पान (<https://www.tribuneindia.com/news/punjab/aiims-1st-batch-of-50-from-july/749776.html>) पासून संग्रहित. 2019-08-17 रोजी पाहिले.
12. Kumar, Satyajit (2019-09-17). *"झारखंड: शुरू हुआ देवघर AIIMS का पहला शैक्षणिक सत्र"* (<https://web.archive.org/web/20191204190303/https://aajtak.intoday.in/story/classes-for-the-first-session-starts-at-aiims-deoghar-jharkhand-1-1120298.html>) [*Jharkhand: First academic session of Deoghar AIIMS begins*]. *Aaj Tak* (हिंदी भाषेत). 2019-12-04 रोजी मूळ पान (<https://aajtak.intoday.in/story/classes-for-the-first-session-starts-at-aiims-deoghar-jharkhand-1-1120298.html>) पासून संग्रहित. 2019-12-04 रोजी पाहिले.
13. *"Academic session of first batch of AIIMS Rajkot starts"* (<https://timesofindia.indiatimes.com/city/rajkot/academic-session-of-first-batch-of-aiims-rajkot-starts/articleshow/79845756.cms>). *The Times of India* (इंग्रजी भाषेत). 2020-12-22. 2021-01-02 रोजी पाहिले.

["https://mr.wikipedia.org/w/index.php?](https://mr.wikipedia.org/w/index.php?title=अखिल_भारतीय_आयुर्विज्ञान_संस्था&oldid=2551943)

[title=अखिल_भारतीय_आयुर्विज्ञान_संस्था&oldid=2551943"](https://mr.wikipedia.org/w/index.php?title=अखिल_भारतीय_आयुर्विज्ञान_संस्था&oldid=2551943) पासून हुडकले